

STOWARZYSZENIE KSIĘGOWYCH W POLSCE
RADA NAUKOWA

ZESZYTY
TEORETYCZNE
RACHUNKOWOŚCI

Vol. 47, NUMER 1

WARSZAWA 2023

Spis treści / Contents

Anna Szychta, Halina Waniak-Michalak, <i>Od Zespołu Redakcyjnego</i> – Editorial	7
Dorota Adamek-Hyska, Iwona Franczak, <i>Użyteczność informacji sprawozdawczej w zakresie zaangażowania wydatków budżetowych jednostek samorządu terytorialnego</i> – The usefulness of reporting information on the commitment of budget expenditures in the light of local government units	9
Małgorzata Garstka, <i>Spójność w nauczaniu rachunkowości w świetle rozważań Profesora Jana Winieckiego</i> – Consistency in teaching accounting in the light of Professor Jan Winiecki's considerations	25
Maciej Leszek Hyży, <i>Wpływ pandemii COVID-19 na wyniki finansowe wybranych przedsiębiorstw branży deweloperskiej i motoryzacyjnej</i> – Impact of the COVID-19 pandemic on the financial results of selected companies in the development and automotive industries	39
Mariusz Karwowski, <i>Bieżący i odroczone podatek dochodowy w dobie pandemii COVID-19 w świetle sprawozdań finansowych spółek WIG30</i> – Current and deferred income tax in the era of the COVID-19 pandemic in the light of the financial statements of WIG30 companies	55
Joanna Lizińska, Leszek Czapiewski, <i>Trudności finansowe a memoriałowe i realne kształtowanie wyniku finansowego w polskich spółkach giełdowych</i> – Financial distress and accrual and real earnings management in Polish public companies	79
Wojciech Nowak, <i>Nowa generacja ram konceptualnych amerykańskiej Rady Standardów Sprawozdawczości Finansowej</i> – The new generation of the FASB's Conceptual Framework	99
W kierunku umiędzynarodowienia / Towards internationalization	
Dariusz Pauch, <i>Tax knowledge and tax perception by students at the University of Szczecin</i> – Wiedza podatkowa i postrzeganie podatków przez studentów Uniwersytetu Szczecińskiego	121
Z historii rachunkowości / Accounting history	
Małgorzata Czerny, <i>Zakres działalności księgowych w Kalifacie Islamskim (632–1418)</i> – The scope of accountants' activities in the Islamic Caliphate (632–1418) ..	135
Anna Szychta, <i>Wkład Andrzeja Bienka w nauczanie rachunkowości i piśmiennictwo z zakresu rachunku kosztów w Polsce w okresie międzywojennym</i> – Andrzej Bieniek's contribution to accounting education and the literature on cost accounting in Poland in the interwar period	151

Mikołaj Turzyński, <i>Rachunkowość uwikłana w grabież. Przykład przedsiębiorstw objętych zarządem powierniczym w Generalnym Gubernatorstwie</i> – Accounting entangled in looting. The example of companies under trust management in the General Government	173
---	-----

Sprawozdania z konferencji / Report of the conference

Robert Kowalak, <i>XXVI ogólnopolska konferencja naukowa Rachunkowość a controlling. Pomiar i raportowanie dokonań w zakresie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw i instytucji, Polanica-Zdrój, 10–12 października 2022 r.</i> – XXVI Conference on Accounting and Controlling. Measuring and reporting of the performance in the sustainability of the enterprises and institutions held in Polanica-Zdrój, October 10–12, 2022	203
--	-----

Konferencje naukowe w dziedzinie rachunkowości i finansów organizowane przez szkoły wyższe w Polsce w 2023 roku – Scientific conferences in the field of accounting and finance organized by universities in Poland in 2023	209
---	-----

Informacje dla autorów	211
-------------------------------------	-----

Instructions for authors	225
---------------------------------------	-----

Użyteczność informacji sprawozdawczej w zakresie zaangażowania wydatków budżetowych jednostek samorządu terytorialnego

DOROTA ADAMEK-HYSKA, IWONA FRANCAK

Streszczenie

Cel: System sprawozdawczości budżetowej odgrywa istotną rolę w raportowaniu dokonań jednostek samorządu terytorialnego zorientowanym na komunikowanie się tych podmiotów z otoczeniem i różnymi grupami interesariuszy. Podstawowym celem artykułu jest ocena użyteczności informacji sprawozdawczej w zakresie zaangażowania wydatków budżetowych w powiatowych jednostkach samorządu terytorialnego. Autorki zainteresowała przede wszystkim istota zaangażowania wydatków budżetowych, jego funkcje oraz czy należy zaangażowanie wydatków budżetowych ujmować w systemie sprawozdawczości budżetowej jednostek samorządu terytorialnego.

Metodyka/podejście badawcze badań: W artykule zastosowano analizę literatury przedmiotu oraz aktów prawnych. W części empirycznej przedmiotem badań były roczne sprawozdania budżetowe RB-28S z wykonania planu finansowego wydatków budżetowych powiatowych jednostek samorządu terytorialnego za lata 2019–2021. Wykorzystano analizę korelacji liniowej r-Pearsona.

Wyniki: Przeprowadzone wnioskowanie statystyczne potwierdziło małą użyteczność kategorii zaangażowania wydatków w sprawozdawczości budżetowej. Bardzo silna dodatnia korelacja z wykonanymi wydatkami pokazuje, że ujawnianie informacji o zaangażowaniu wydatków obok wydatków wykonanych powiela tylko wartość wydatków wykonanych.

Ograniczenia badawcze: Artykuł może być inspiracją do dalszych badań, w tym porównawczych, dotyczących powiatowych jednostek samorządu terytorialnego lub rozszerzonych na gminne i wojewódzkie jednostki samorządu terytorialnego.

Oryginalność/wartość: Autorki artykułu zwracają uwagę na deficyt badań dotyczących użyteczności danych finansowych prezentowanych w systemie sprawozdawczości budżetowej.

Słowa kluczowe: jednostki samorządu terytorialnego, sprawozdawczość budżetowa, zaangażowanie, użyteczność.

Abstract

Purpose: The budget reporting system plays an important role in reporting the achievements of local government units regarding how these entities communicate with the environment and various stakeholder groups. The main purpose of the study is to assess the usefulness of reporting information on budget expenditures by selected local government units. The authors were interested in the importance of budget expenditure commitments, their functions, and whether the commitment of budget expenditures should be presented in the reporting system of local government units.

Methodology/approach: The article contains a review of the literature on the subject and legal acts. In the empirical part, the study covers annual budget reports RB-28S from the implementation of the financial plan of budgetary expenditures for the years 2019–2021 of local government units. r-Pearson's linear correlation analysis was used.

Findings: Statistical inference confirmed the low relevance of the expenditure commitment category in budget reporting. A very strong positive correlation with realized expenditures shows that showing the involvement of expenditures next to the incurred expenditures only doubles the value of expenditures.

Research limitations/implications: The article may be an inspiration for further research, including comparative research, on the same units or extended to other local government units.

Originality/value: The authors draw attention to the lack of research on the usefulness of financial data presented in the budget reporting system.

Keywords: local government units, budget reporting, commitment, utility.

Spójność w nauczaniu rachunkowości w świetle rozważań profesora Jana Winieckiego

MAŁGORZATA GARSTKA

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest zweryfikowanie, czy zjawisko zróżnicowania poglądów wykładowców opisane przez Jana Winieckiego w artykule pt. *Rozważania o nauczaniu ekonomii: kilka obserwacji i kilka propozycji* jest obecne w nauczaniu rachunkowości i czy przedstawione w nim propozycje wypracowania jednolitości prezentowania treści mają zastosowanie w tym obszarze.

Metodyka/podejście badawcze: Wykorzystano analizę krytyczną literatury i badanie ankietowe. Rozważania przeprowadzono zakładając, że rachunkowość ma centralną rolę w racjonalnym gospodarowaniu.

Wyniki: Odpowiedzi na pytania pozwoliły ustalić, że większość studentów, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym, oczekuje raczej jednolitości poglądów wykładowców. Obecnie zidentyfikowano niewielkie różnice w tym zakresie. Wnioski dotyczące uzasadnienia jednolitości poglądów dotyczą łatwości rozumienia, zaliczania przedmiotów i ukończenia studiów albo możliwości poszerzenia świadomości i samodzielnego dokonywania wyborów.

Ograniczenia badawcze: Ograniczeniem jest liczba respondentów oraz to, że badanie prezentuje poglądy tylko jednej grupy – studentów.

Oryginalność/wartość: W rachunkowości można prezentować różne poglądy na pewne kwestie. Główne różnice poglądów w skali makro dotyczą przeznaczenia i celu sprawozdawczości, a w skali mikro wyceny, uproszczeń i prezentacji. Dla sformułowania i osiągnięcia efektów kształcenia przydatnych studentom, tak w rozwoju naukowym, jak i w praktycznej działalności zawodowej, należy podjąć decyzję, kogo (na jakim poziomie rozwoju naukowego), czego i w jakim celu uniwersytet będzie uczył.

Słowa kluczowe: rachunkowość, nauczanie, poglądy, jednolitość, Winiecki.

Abstract

Purpose: The goal of this article is to verify if the observations of different views described by Jan Winiecki in the article “Reflections on teaching economics: some observations and some proposals” are also present in the teaching of accounting. It also investigates whether the proposals for developing a uniform way to present content are applicable in this area.

Methodology/approach: The study was carried out based on the assumption that accounting plays a central role in a rational economy and used the critical analysis of the literature and student surveys.

Findings: The answers to the questions lead to the conclusion that most students expected their lecturers’ views to be uniform, although, in reality, there are minor differences. Conclusions regarding the reasons for the expectation of uniformity focus on the ease of understanding, examination and graduation considerations, opportunities to broaden awareness, and to make accounting choices independently.

Research limitations: A limitation is the number of respondents. Another limitation is that this research presents only the view of one group – students.

Originality/value: In accounting, different views can be presented. The main differences at the macro level relate to the purpose and objective of reporting, while at the micro level, they appear in the areas of valuation, simplification, and disclosures. To formulate and achieve learning outcomes, it is necessary to decide whom, what, and for what purpose a university teaches.

Keywords: accounting, teaching, views, uniformity, Winiecki.

Wpływ pandemii COVID-19 na wyniki finansowe wybranych przedsiębiorstw branży deweloperskiej i motoryzacyjnej

MACIEJ LESZEK HYŻY

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest ocena, czy pandemia COVID-19 wpłynęła na wyniki finansowe przedsiębiorstw branży deweloperskiej i motoryzacyjnej w Polsce.

Metodyka/podejście badawcze: Przedmiotem badań były przychody, zyski netto, kursy giełdowe, wskaźnik zwrotu na aktywach (ROA), raporty roczne spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, obejmujących sektor deweloperski i motoryzacyjny. Zbadano wszystkie (łącznie 7) roczne sprawozdania finansowe spółek notowanych na giełdzie papierów wartościowych z sektora motoryzacji oraz wszystkie sprawozdania/raporty (łącznie 29) spółek z sektora nieruchomości. Wykorzystano metodę analizy pełnych wersji części opisowych rocznych jednostkowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Przeanalizowano raporty z badania sprawozdań finansowych przeprowadzonych przez biegłego rewidenta oraz sprawozdania z działalności jednostki.

Wyniki: Dwie spośród siedmiu badanych firm motoryzacyjnych odnotowały stratę i opisały w swoich dodatkowych informacjach i objaśnieniach do sprawozdania finansowego niepewność

dotyczącą kontynuacji działalności. Badane spółki nieruchomościowe nie wykazały straty i nie zaprezentowały zagrożenia kontynuacji działalności.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Badanie ograniczono do dwóch branż reprezentujących dobra trwałego użytku. Warto byłoby również zweryfikować wpływ pandemii COVID-19 na sprawozdawczość finansową spółek reprezentujących inne sektory. Z uwagi na kolejne fale pandemii COVID-19 interesujące byłoby przeprowadzenie analizy sprawozdań finansowych na przestrzeni trzech okresów sprawozdawczych.

Oryginalność/wartość: Artykuł jest praktyczną weryfikacją wpływu pandemii COVID-19 na sprawozdawczość finansową i wyniki spółek sektora dóbr trwałych: nieruchomości i motoryzacji.

Słowa kluczowe: roczne sprawozdania finansowe, COVID-19, ujawnienia, dodatkowe informacje i objaśnienia, sprawozdania z działalności, kontynuacja działalności.

Abstract

Purpose: The article aims to assess whether the COVID-19 pandemic has affected the financial results of selected companies in the development and automotive industries in Poland.

Methodology/research approach: The research looked at individual and consolidated annual reports of companies listed on the Warsaw Stock Exchange, covering the real estate and automotive sectors. All (seven in total) annual stock exchange reports of companies listed on the stock exchange from the automotive sector were examined. Furthermore, in the real estate sector (29 out of 29), annual reports of companies listed on the stock exchange were examined. The method used was to analyze the full versions of the narrative sections of the annual separate and consolidated financial statements. The auditor's reports and the entity's management reports were also analyzed.

Findings: Two of the seven examined automotive companies recorded a loss and described in their additional explanatory notes the uncertainty regarding the going concern. The audited real estate companies showed no losses and did not present any threats to going concern.

Research limitations/implications: The study was limited to two industries representing durable goods. It would also be worth verifying the impact of the COVID-19 pandemic on the financial reporting of companies representing other sectors. Due to the successive waves of the COVID-19 pandemic, it would be interesting to analyze financial statements over three reporting periods.

Originality/value: The article verifies the impact of the COVID-19 pandemic on the financial reporting and the financial results of companies in the durable goods sector: real estate and automotive.

Keywords: annual financial statements, COVID-19, disclosures, additional information and explanation, management report, going concern.

Bieżący i odroczony podatek dochodowy w dobie pandemii COVID-19 w świetle sprawozdań finansowych spółek WIG30

MARIUSZ KARWOWSKI

Streszczenie

Cel: Wskazanie wpływu pandemii COVID-19 na wysokość obciążenia z tytułu podatku dochodowego (w tym bieżącego i odroczonego).

Metodyka/podejście badawcze: Po pierwsze, dokonano przedstawienia stanu prawnego w zakresie podatku dochodowego w rachunkowości, z uwzględnieniem zagadnień, które

powinny mieć zastosowanie w dobie pandemii. Po drugie przeprowadzono badanie empiryczne, które oparto na analizie zawartości sprawozdań finansowych za lata 2019–2021 podmiotów wchodzących w skład WIG30.

Wyniki: Stwierdzono, że pandemia przede wszystkim wpłynęła na zmniejszenie obciążenia z tytułu podatku dochodowego, przy jednoczesnym zwiększeniu, po spełnieniu określonych warunków, aktywów z tytułu odroczonego, przede wszystkim w związku ze stratami podatkowymi.

Oryginalność/wartość: Wskazanie wpływu pandemii COVID-19 na wysokość obciążenia z tytułu podatku dochodowego (w tym bieżącego i odroczonego), obszaru dotychczas nieeksplorowanego pod tym kątem. Punkt wyjścia do przyszłych badań naukowych mających na celu pokazanie wpływu skutków pandemii na przykładzie innej (większej) próby badawczej.

Słowa kluczowe: bieżący podatek dochodowy, odroczonego podatek dochodowy, sprawozdanie finansowe, MSR 12.

Abstract

Purpose: The article shows the impact of the COVID-19 pandemic on the amount of income tax expense (including current and deferred tax).

Methodology/approach: The legal status of income tax in accounting is presented, taking into account issues that should be applied in the pandemic era. An empirical study was carried out based on the content analysis of financial statements for 2019–2021 of entities included in the WIG30.

Findings: The pandemic mainly reduced income tax expense while increasing deferred tax assets, after meeting certain conditions, primarily due to tax losses.

Originality/value: The article shows the impact of the pandemic on the amount of income tax expense (including current and deferred tax), an area not yet explored. The starting point for future scientific research shows the impact of the pandemic based on another (larger) research sample.

Keywords: current income tax, deferred income tax, financial statements, IAS 12.

Trudności finansowe a memoriałowe i realne zarządzanie wynikiem finansowym w polskich spółkach giełdowych

JOANNA LIZIŃSKA, LESZEK CZAPIEWSKI

Streszczenie

Cel: Celem badania jest ocena zróżnicowania strategii zarządzania zyskami typu memoriałowego i realnego między spółkami zagrożonymi i niezagrożonymi trudnościami finansowymi. Próba badawcza obejmuje publiczne przedsiębiorstwa niefinansowe w Polsce.

Metodyka/podejście badawcze: Parametry regresji sektorowo-rocznych wyznaczono stosując klasyfikację GICS. Z wykorzystaniem modelu Jones oraz zmodyfikowanego modelu Jones estymowano ponadnormalne korekty memoriałowe. Stosując podejście Roychowdhury oszacowano miary realnego kształtowania wyników: ponadnormalne operacyjne przepływy pieniężne, ponadnormalne koszty produkcji i ponadnormalne wydatki uznaniowe. Wielospektowo określono symptomy trudności finansowych: zastosowano modele dyskryminacyjne oraz ocenę zarządzania kapitałem obrotowym netto i zdolności zapłaty odsetek z zysku operacyjnego. Wykorzystano parametryczne i nieparametryczne testy statystyczne.

Wyniki: Istnieją istotne statystycznie różnice w sposobie zarządzania zyskami między spółkami zróżnicowanymi stopniem trudności finansowych. Spółki niezagrożone, konserwatywnie zarządzające kapitałem obrotowym netto i mające wysoką zdolność do pokrycia

odsetek zyskiem były bardziej skłonne do zawyżania zysku. Korzystały jednak z wybranych możliwości oddziaływania poprzez rzeczywiste transakcje.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Każda z zastosowanych miar pośrednich zarządzania zyskami oraz określania symptomów finansowych jest uznana w literaturze, jednak żadna z nich z osobna nie jest pozbawiona niedoskonałości, dlatego wykorzystano wiele alternatywnych podejść badawczych.

Originalność/wartość: Dotychczasowe badania dotyczące Polski nie uwzględniały znaczenia trudności finansowych dla zarządzania zyskami. Zastosowano wiele testów oceny odporności.

Słowa kluczowe: trudności finansowe, memoriałowe zarządzanie zyskami, realne zarządzanie zyskami, ponadnormalne korekty memoriałowe, ponadnormalne operacyjne przepływy pieniężne, ponadnormalne koszty produkcji, ponadnormalne wydatki uznaniowe.

Abstract

Purpose: The study aims to assess differences in accrual and real earnings management strategies between financially distressed and non-distressed companies. The research sample includes public non-financial companies in Poland.

Methodology/approach: Based on the GICS classification, cross-sectional regressions were estimated. Abnormal accruals were calculated using the Jones model and the modified Jones model. Based on Roychowdhury, real earnings management was proxied: abnormal operating cash flow, abnormal production costs, and abnormal discretionary expenses. Symptoms of financial difficulties were observed with discriminant analysis, net working capital strategy and ability to pay interest. Parametric and non-parametric statistical tests were used.

Findings: There were statistically significant differences in earnings management between non-distressed and distressed companies. Financially healthy companies, as well as those with conservative net working capital strategies and a good ability to pay their interest, were more likely to manage earnings. However, they used selected to influence through real transactions.

Research limitations/implications: Proxies for earnings management and financial difficulties are commonly recognized in the literature, but none of them is without imperfections. Therefore, many alternative research approaches have been used.

Originality/value: Previous Polish research has not addressed the relationship between earnings quality and financial distress. Multiple robustness tests were implemented.

Keywords: financial distress, accrual earnings management, real earnings management, abnormal accruals, abnormal operating cash flow, abnormal production costs, abnormal discretionary expenses.

Nowa generacja ram konceptualnych amerykańskiej Rady Standardów Rachunkowości Finansowej

WOJCIECH ANDRZEJ NOWAK

Streszczenie

Cel: Przedstawienie i skomentowanie struktury oraz głównych podejść i treści nowych ram konceptualnych, promulgowanych przez Radę Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB) w grudniu 2021 roku.

Metodyka/podejście badawcze: Metoda opisowo-analityczna i analiza treści.

Wyniki: Stwierdzono modernizację konceptualnego podejścia FASB do sprawozdawczości finansowej. Przedstawiono efekty tej modernizacji odnośnie do konstrukcji ram konceptualnych sprawozdawczości finansowej, ustalania jej głównych użytkowników, jakości oraz konstytutywnych elementów sprawozdań finansowych i pomiaru ich składników, a także określenia zasad konstrukcji sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia. Wskazano

ważniejsze różnice między ramami koncepcyjnymi FASB 2021 a ramami konceptualnymi sprawozdawczości finansowej wydanymi przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) w 2018 roku w zakresie definiowania jednostki sprawozdawczej, typów sprawozdań finansowych, liczby i rodzaju elementów sprawozdań finansowych, definicji aktywów oraz jakości informacji w notach do tych sprawozdań.

Praktyczne implikacje: Zmodernizowane podejście FASB weryfikuje i rozwija ramy konceptualne jako teorię sprawozdawczości finansowej. Potwierdza ich rolę jako 'konstytucji' dla stanowienia i interpretacji standardów tej sprawozdawczości. Poprzez to obniża ogólny poziom nieufności co do relewantności i wiarygodności sprawozdawczości finansowej. Skutkuje to zwiększeniem możliwości wykorzystania nowych ram FASB do poszerzonej i pogłębionej interpretacji polskich regulacji i praktyki sprawozdawczości finansowej i jej rewizji, a także dla bardziej świadomego ich kształtowania i nauczania oraz kierunkowania badań naukowych.

Oryginalność/wartość: Prawdopodobnie pierwsze publiczne przedstawienie w języku polskim idei nowych ram konceptualnych sprawozdawczości finansowej według FASB.

Słowa kluczowe: rachunkowość, sprawozdanie finansowe, ramy konceptualne sprawozdawczości finansowej, Rada Standardów Rachunkowości Finansowej.

Abstract

Purpose: The article presents and comments on the main structures, key approaches, and content of the new conceptual framework promulgated by the Financial Accounting Standards Board (FASB) in December 2021.

Methodology/approach: Descriptive-analytical and content analysis.

Findings: After presenting the modernization of FASB's conceptual approach towards financial reporting, the article presents the results of this modernization. It shows how the primary users have been redefined and it also describes the quality and constitutive elements of financial statements, how the components of these elements are measured, and the principles for shaping general purpose financial reporting. The article points out important differences between the FASB Framework 2021 and the IFRS/IASB Framework 2018 regarding the definition of a reporting entity, the types of financial statements, the number and type of elements of the financial statements, the definition of assets, and the quality of financial information in the notes to the financial statements.

Practical implications: FASB modernized approach verifies and develops the conceptual frameworks as a financial reporting theory. It confirms their role as the basis for the standard-setting function, and interpreting standards and financial statements. In this way, the general level of distrust towards financial reporting relevancy and reliability may be reduced, increasing the opportunities to use the new FASB framework for a broadened and deepened interpretation of Polish financial reporting and auditing regulations and practice. As a result, it allows them to be better shaped and taught, and it provides a more informed direction for research.

Originality/value: This paper is probably the first public presentation in Polish of the ideas of the new FASB conceptual framework for financial reporting.

Keywords: accounting, financial statements, Conceptual Framework for Financial Reporting, Financial Accounting Standards Board.

W kierunku umiędzynarodowienia / Towards internationalization

Tax knowledge and tax perception by students at the University of Szczecin

DARIUSZ PAUCH

Abstract

Purpose: The aim of the study is to evaluate the level of tax knowledge and analyze the perception of taxes by students at the University of Szczecin. To achieve the goal, the sources of this knowledge and the respondents' approach to tax avoidance are investigated. It also presents the differences in the perception of taxes between male and female students.

Research method/approach: The research was conducted in the form of interviews using a paper questionnaire Paper & Pen Personal Interview (PAPI) on a sample of 927 students at the University of Szczecin between April and June 2020. The results were analyzed using descriptive statistics and are presented as tables and figures. To the best of the author's knowledge, research in this area is still very limited, which was confirmed by a systematic literature review conducted from April to December 2021.

Findings: The research results made it possible to achieve the goal and answer the questions posed in the introduction. The students were mostly characterized by an average or low level of knowledge about taxes. One in three respondents indicated that Poles pay higher taxes than other European countries. Women are more willing to pay taxes, treating it as an obligation (65%), while only 50% of the surveyed men think the same. Almost half of the respondents stated that failure to report income to pay lower taxes is an expression of the weakness of the tax system.

Research limitations/implications: The analysis concerned only a single research group; therefore, the results should not be applied to a larger or the entire collective. However, they may contribute to further research.

Originality/value: The article contains the results of primary research on tax knowledge and how young people from generation Z perceive taxes and the concept of tax morality. Most of the respondents were interested in tax subjects being introduced into the curriculum. Therefore, the results provide a basis for considering the introduction of tax issues in all fields of economic study. The paper is one of the few in the Polish literature that contains an analysis of university students' perceptions of taxes.

Keywords: tax knowledge, tax morality, tax system, university, student, education.

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest zidentyfikowanie poziomu wiedzy podatkowej i postrzegania podatków przez studentów Uniwersytetu Szczecińskiego (US). Aby zrealizować cel, podjęto m.in. próbę zbadania źródeł pozyskiwania tej wiedzy oraz podejście badanych do unikania opodatkowania. Wskazano również na różnicę w postrzeganiu podatków między kobietami a mężczyznami studiującymi na uczelni wyższej.

Metoda/podejście badawcze: Badania przeprowadzono w formie wywiadu przy wykorzystaniu papierowego kwestionariusza ankiety (PAPI) na próbie 927 studentów Uniwersytetu Szczecińskiego w okresie kwiecień – czerwiec 2020 r. Analiza wyników przeprowadzona została za pomocą statystyki opisowej. Według najlepszej wiedzy autora, badania w tym zakresie są nadal mocno ograniczone, co potwierdził systematyczny przegląd literatury przeprowadzony w okresie od kwietnia do grudnia 2021 r.

Wyniki: Uzyskane wyniki badań pozwoliły na realizację przyjętego celu oraz odpowiedź na pytania postawione we wstępie. Badani studenci charakteryzowali się w większości średnim lub niskim poziomem wiedzy na temat podatków. Co trzeci badany wskazał, że w Polsce płacimy wyższe podatki niż w innych europejskich krajach. Kobiety chętniej płacą podatki, traktując to jako obowiązek (65%), podczas gdy tak samo uważa tylko 50% badanych mężczyzn. Prawie połowa ankietowanych stwierdziła, że zatajanie dochodów w celu płacenia niższych podatków jest wyrazem słabości systemu podatkowego.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Analiza dotyczyła tylko pewnej grupy badawczej, dlatego nie należy odnosić uzyskanych wyników na większą lub całą zbiorowość studentów. Natomiast uzyskane wyniki badań mogą stać się przyczynkiem do dalszych badań.

Oryginalność/wartość: Artykuł zawiera wyniki badań pierwotnych dotyczących wiedzy podatkowej oraz postrzegania podatków wśród osób z pokolenia Z. Ponieważ badani w większości wyrazili chęć do wprowadzenia w programie studiów przedmiotów podatkowych, to daje podstawę do rozważenia wprowadzenia na wszystkich kierunkach ekonomicznych tematyki podatkowej w US. Publikacja jest jedną z nielicznych w literaturze krajowej zawierającym analizę postrzegania podatków wśród studentów uczelni wyższej.

Słowa kluczowe: moralność podatkowa, system podatkowy, uniwersytet, student, edukacja.

Z historii rachunkowości / Accounting history

Zakres działalności księgowych w Kalifacie Islamskim (632–1418)

MAŁGORZATA CZERNY

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest ustalenie zakresu zadań księgowych w Kalifacie Islamskim w epoce średniowiecza na podstawie literatury przedmiotu opartej na źródłach pierwotnych.

Metodyka/podejście badawcze: Analiza piśmiennictwa/ekspercki przegląd literatury, metoda interpretacji, metoda indukcyjna.

Wyniki: Ustalono, że obowiązki księgowych i zakres ich odpowiedzialności były w średniowiecznej wspólnocie muzułmańskiej bardzo szerokie (wykorzystanie informacji z systemu rachunkowości w celu zagwarantowania, że przestrzegane są interesy *ummy* w kontekście prawa religijnego), podobnie jak poziom ich umiejętności. Poza obsługą siedmiu systemów księgowych obowiązujących w Kalifacie i znajomością skomplikowanych procedur rejestrowania i kontroli z tym związanych, księgowi musieli wykazać się umiejętnością sporządzania okresowych sprawozdań finansowych i budżetów, wykorzystywanych jako narzędzie kontroli wewnętrznej oraz do analizy i interpretacji sprawozdań. Pełnili również funkcję audytorów/rewidentów, audyt był bowiem obowiązkową praktyką w Kalifacie Islamskim. Występowali nie tylko w roli urzędników państwowych, lecz oferowali swe usługi również indywidualnym przedsiębiorcom (na potrzeby wywiązania się z płatności *zakatu*).

Praktyczne implikacje: Artykuł pozwala lepiej zrozumieć historyczną ewolucję zawodu księgowego.

Oryginalność/wartość: W artykule przedstawiono zagadnienia mało znane, jak przesłanki ewolucji zawodu księgowego w Kalifacie Islamskim, ustalając zakres jego zadań i uzupełniając w ten sposób lukę poznawczą.

Słowa kluczowe: islam, historia, księgowi, system rachunkowości, sprawozdawczość.

Abstract

Purpose: The article aims to establish the scope of accounting tasks in the Islamic Caliphate in the Middle Ages based on the literature on the subject based on primary sources.

Methodology/approach: Expert literature review, interpretative and inductive method.

Findings: The duties and responsibilities of accountants in the medieval Muslim community were very broad (using information from the accounting system to ensure that the interests of the *umma* were respected in the context of religious law). In addition to operating seven accounting systems in the Caliphate and having knowledge of the complicated recording and control procedures associated with it, accountants had to demonstrate the ability to prepare periodic financial statements and budgets, used as an internal control tool and for the analysis and interpretation of reports. They also acted as auditors – a mandatory practice in the Islamic Caliphate. They also offered their services to individual entrepreneurs (for the purpose of fulfilling *zakat* payments).

Practical implications: The article provides a better understanding of the historical evolution of the accounting profession.

Originality/value: The article presents little-known issues, such as the premises for the evolution of the accounting profession in the Islamic Caliphate, determining the scope of accountants' tasks and thus filling the cognitive gap.

Keywords: Islam, history, accountants, accounting systems, financial reporting.

Wkład Andrzeja Bieńka w nauczanie rachunkowości i piśmiennictwo z zakresu rachunku kosztów w Polsce w okresie międzywojennym

ANNA SZYCHTA

Streszczenie

Cel: Artykuł jest powiązany z edycją naukową monografii Andrzeja Bieńka pt. *Systematyka kosztów własnych* z 1938 roku, której reprint ukazał się w 2022 roku w ramach Złotej Serii Rachunkowości Polskiej, promowanej przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. Celem artykułu jest charakterystyka dorobku A. Bieńka w zakresie kształcenia księgowych i pracowników handlu oraz zbadanie jego wkładu w rozwijanie wiedzy dotyczącej rachunku kosztów w Polsce w okresie międzywojennym.

Metodyka/podejście badawcze: Zastosowano metodę analizy historycznej źródeł biograficznych i publikacji A. Bieńka, zidentyfikowanych podczas kwerendy bibliotecznej, w tym prac tego autora zdigitalizowanych w bibliotece cyfrowej POLONA.

Wyniki: A. Bieniek (1895–1944), żołnierz Legionów Polskich, a następnie Wojska Polskiego oraz działacz Armii Krajowej w czasie II wojny światowej, swoje życie zawodowe związał z nauczaniem rachunkowości i jej rozwojem w teorii i praktyce. W latach międzywojennych pracował jako nauczyciel księgowości w szkołach handlowych w Łodzi i Warszawie, a następnie jako nauczyciel akademicki w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Był autorem około 40 publikacji o zróżnicowanym charakterze. W książkach i artykułach dotyczących rachunkowości w przedsiębiorstwach produkcyjnych oraz opublikowanej rozprawie doktorskiej przedstawił i objaśnił zagadnienia klasyfikacji, ewidencji, kalkulacji i analizy kosztów, budując podstawy do rozwoju rachunku kosztów w Polsce na potrzeby zarządzania przedsiębiorstwami.

Oryginalność/wartość: Artykuł poszerza wiedzę z zakresu historii rachunkowości w Polsce międzywojennej, prezentując dorobek dydaktyczno-naukowy pracownika naukowego i autora zapominanego po II wojnie światowej.

Słowa kluczowe: Andrzej Bieniek, księgowość, kalkulacja, systematyka kosztów, okres międzywojenny, Polska.

Abstract

Purpose: The article is related to the scientific edition of Andrzej Bieniek's monograph *Systematyka kosztów własnych* (*Systematics of own costs*), which was published originally in 1938. The reprint of this book was published in 2022 as part of the *Golden Series of Polish Accounting*, promoted by the Main Board of the

Accountants Association in Poland: The article describes Bieniek's achievements in educating accountants and trade workers, and it examines his contribution to the development of knowledge on cost accounting in Poland in the interwar period.

Methodology/approach: The method of historical analysis of Bieniek's biographical sources and publications identified during the library query was used, including the author's works available in the POLONA digital library.

Findings: Bieniek (1895–1944), a soldier of the Polish Legions and then the Polish Army, and an activist of the Home Army during World War II, tied his professional life with teaching and developing accounting in theory and practice. In the interwar period, he worked as an accounting teacher at commercial schools in Łódź and Warsaw, and then as an academic teacher at the Warsaw School of Economics. He was the author of about 40 publications of various kinds. In books and articles on accounting in manufacturing companies and in his published doctoral dissertation, he presented and explained the issues of classifying, recording and calculating costs, and cost analysis. In these publications, he built the foundations for the development of cost accounting in Poland for enterprise management.

Originality/value: The article broadens the knowledge of the history of accounting in interwar Poland by presenting the didactic and scientific achievements of a researcher and author forgotten after World War II.

Keywords: Andrzej Bieniek, bookkeeping, calculation, cost systematics, interwar period, Poland.

Rachunkowość uwikłana w grabież. Przykład przedsiębiorstw objętych zarządem powierniczym w Generalnym Gubernatorstwie

MIKOŁAJ TURZYŃSKI

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest analiza, interpretacja i ocena regulacji rachunkowości przedsiębiorstw objętych zarządem powierniczym w Generalnym Gubernatorstwie.

Metodyka/podejście badawcze: W artykule zastosowano metodę historyczną, polegającą na badaniu źródeł o charakterze archiwalnym. Podejście badawcze zastosowane w artykule wykorzystuje teorie społeczne M. Foucaulta (koncepcję biowładzy) oraz G. Agambena (koncepcję stanu wyjątkowego).

Wyniki: W wyniku badania zidentyfikowano funkcje rachunkowości w przedsiębiorstwach objętych zarządem powierniczym: maskującą, segregacyjną, legitymizacyjną, kontrolną, eliminacyjną oraz ekspropriacyjną.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Podstawowym ograniczeniem badawczym jest niewielka liczba zachowanych materiałów archiwalnych dotyczących specyfiki regulacji rachunkowości w przedsiębiorstwach objętych zarządem powierniczym.

Praktyczne implikacje: Wyniki badań nad rachunkowością przedsiębiorstw objętych zarządem powierniczym mogą być przydatne w procesie szacowania polskich strat wojennych.

Oryginalność/wartość: Artykuł stanowi pierwsze ujęcie problematyki rachunkowości przedsiębiorstw objętych zarządem powierniczym w Generalnym Gubernatorstwie.

Słowa kluczowe: rachunkowość, Generalne Gubernatorstwo, zarząd powierniczy, stan wyjątkowy, biowładza.

Abstract

Purpose: The aim of the article is to analyse, interpret and evaluate the accounting regulations of enterprises under trust management in the General Government.

Methodology/approach: The article uses the historical method, which comprises researching archival sources. The research approach used in the article uses the social theories of Foucault (the concept of biopower) and Agamben (the concept of the state of emergency).

Findings: As a result of the study, the accounting functions in enterprises under trust management are identified: masking, segregation, legitimization, control, elimination and expropriation.

Research limitations/implications: The basic research limitation is the small number of preserved archival materials concerning the accounting regulations in enterprises under trust management.

Practical implications: The results of research on the accounting of enterprises under trust management may be useful in the process of estimating Polish war losses.

Originality/value: The article is the first presentation of enterprises' accounting issues under trust management in the General Government.

Keywords: accounting, General Government, trust management, state of emergency, biopower.

Sprawozdania z konferencji / Report of the conference

XXVI ogólnopolska konferencja naukowa

Rachunkowość a controlling

*Pomiar i raportowanie dokonań w zakresie
zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw i instytucji*

Polanica-Zdrój, 10-12 października 2022 r.

ROBERT KOWALAK

Streszczenie

Tekst zawiera sprawozdanie z konferencji naukowej zorganizowanej przez Katedrę Rachunku Kosztów, Zarządzania Podatkami i Controllingu Uniwersytetu Ekonomicznego we

Wrocławiu w dniach 10–12 października 2022 r. w Polanicy-Zdroju. Konferencja w ramach cyklu „Rachunkowość a controlling” pod hasłem przewodnim *Pomiar i raportowanie dokonań w zakresie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw i instytucji* dotyczyła współczesnych problemów oraz wyzwań w pomiaru i raportowania dokonań. Była to już 26 konferencja.

Abstract

The text contains a report of a scientific conference organized by the Chair of Cost Accounting, Tax Management and Controlling at the University of Economics and Business in Wrocław from 10 to 12 October 2022 in Polanica Zdrój. The Conference in the Accounting and Control cycle addressed today's problems and challenges in measuring and reporting performance under the motto “Measuring and reporting performance in the sustainability of enterprises and institutions”.